

סדר הלימוד – לפי שיטת רבינו הזקן

הלכות תלמוד תורה פ"א

א משיתחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה וגו' ופסוק ראשון מפרשת שמע ישראל. ואח"כ מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים בעל פה, עד שיהא בן חמש שנים, דהיינו בשנה חמישית, שאז מלמדו לקרות תורה שבכתב מעט מעט בביתו, עד שיהיה בן שש או בן שבע. וקודם לכן בשנה הרביעית מלמדו אותיות התורה, כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה בשנה חמישית. וכשיהיה בן שש או בן שבע שלימות, הכל לפי בוריו וכחו, מוליכו אצל מלמד התינוקות לקרות בתורה כל היום כולו, עד שיקרא תורה שבכתב כולה עם נביאים וכתובים כולם פעמים רבות, עד שיהיה בן עשר שנים ... ואחר כך ה' שנים בלימוד המשניות בעל פה, שהן הלכות פסוקות בלי טעמים. ואחר כך ה' שנים בתלמוד, שהוא לידע בדרך קצרה הטעמים של ההלכות והדינים ומקורם מתורה שבכתב ... או מתקנות חכמים, שעשו סייג וגדר לדברי תורה. ואחר כך כל ימיו של אדם איש לפי שכלו ויכלתו בפלפול התלמוד בקושיות ופירושים, לירד לעמקי הטעמים ודרשות ולהבין דבר מתוך דבר, לחדש הלכות רבות ודרשות פסוקים.

הלכות תלמוד תורה פ"ב

א חייב הוא לשלש זמן למידתו שבכל יום ויום שליש במקרא, שליש במשנה שהן הלכות פסוקות בלי טעמים ... ובזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור והשלחן ערוך והגהותיו בכלל משנה יחשבו, ושלש בתלמוד המבאר טעמי ההלכות שבמשניות וברייתות ומימרות האמוראים, ובזמן הזה גם בספרי הפוסקים הראשונים המבארים טעמי ההלכות פסוקות שפסקו הטור ושלחן ערוך, כמו הרא"ש ובית יוסף. כי אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בורין ונקרא בור, ולכן יש אוסרין להורות אפילו לעצמו מתוך הלכות פסוקות בלי טעמים שלמד, ולפיכך אינו רשאי להתאחר מללמוד הטעמים עד שיגמור ללמוד כל ההלכות פסוקות. כי לא אמרו ליגמר והדר ליסבר, אלא לסבור סברות בעומק עיון טעמי ההלכות ולהבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר להקשות ולתרוץ עד שיגיע וירד לעמק הלכה, שזה אין לו לעשות בתחלת למודו, אלא לאחר שיגמור ללמוד כל ההלכות פסוקות בטעמיהן בדרך קצרה בלי עיון רב ופלפול להקשות ולתרוץ.

ח וגם מי שיודע בעצמו שהוא שכחן גדול בטבעו ותולדתו ... לא יחוש כי לא עליך המלאכה לגמור וכך היו מצויים בימיהם תלמידים שלא היו בקיאים ויודעים בעל פה רק מסכת אחת ויש מהן שתי מסכתות.

ט אך אדם כזה מאחר שאינו יכול ללמוד דברי תורה הרבה מאד, צריך שיהיה כל לימודו בלימוד המביא לידי מעשה, שהן הלכות הצריכות לכל אדם לידע אותן לקיים המצות כהלכתן וליזהר מליכשל באיסורים חס ושלום, והם דברים שאי אפשר לישראל תמיד לחכם המורה שבעיר, או שלא יהיה יודע לישראל ולהסתפק כלל אם לא ילמדם תחלה, דהיינו רוב אורח חיים כמעט כולו ומיעוט יורה דעה ומעט באבן העזר וחושן משפט, כל הלכה ברורה בטעמה מהתלמוד ומפרשיו כמו הרא"ש או הב"י לפחות ולחזור עליהן לעולם.

הלכות תלמוד תורה פ"ג

א וכל מי שדעתו וכח זכרונו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבעל פה כולה, הרי זה לא ישא אשה עד שילמוד תחלה תורה שבעל פה כולה, שהן כל ההלכות בטעמיהן בדרך קצרה שהן פירוש כל התרי"ג מצות בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים, ואח"כ ישא אשה, ויעסוק אחר כך כפי הפנאי שלו בעיון ופלפול כל ימיו כפי כחו ... ותחלת זמנה הוא מבן שמונה עשרה, כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג' שנים בלי טרדה גדולה כל כך בטרם יוליד בנים הרבה.

ג ולכן מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי יעשה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו בלבד ויסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו, כמו שאמרו חכמים כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ואין לו לחוס על נפש אשתו ובניו יותר מעל חיי נפשו שהם בצער, ולזה ודאי תספיק לו מלאכת עראי בישועת ה' והצלחתו בלי הזכרת מעשה נסים.

ד וכל זה בתלמיד חכם שלמד או שדעתו יפה ומצליח בתלמודו ויוכל להיות תלמיד חכם ללמוד כל התורה שבעל פה מהתלמוד והפוסקים כמו הרא"ש וב"י. אבל מי שלא הגיע למדה זו ... אינו חייב להיות חיי צער ולעשות מלאכתו עראי ... יוצא ידי חובתו בקביעות עתים לתלמוד תורה לקיים מה שכתוב והגית בו יומם ולילה בקביעות עתים ביום ובלילה ... ושאר כל היום יעסוק במשא ומתן כדי שיוכל להחזיק ידי תלמידי חכמים ... וגם יוכל למלאות מחסורי בניו ובנותיו בהרחבה קצת כדי שיוכלו בניו לעסוק בתורה כראוי ולהדריך בנותיו בדרך ישרה.

הקדמת אדמו"ר האמצעי לשוע"ר

מצוה עלי להודיע לכל הנערים הפנויים הסמוכים על שולחן אביהם וחותנם שיתנהגו בסדר לימודם כפי שקבלתי מאאמו"ר ז"ל והרגילני בנעוריי, לתכלית ידיעת דיני ההלכות בטעמיהן ... ללמוד המסכת עם התוס' אשר לדינא, והעיקר הוא בהאשר"י ... ואח"כ ילמוד הש"ע לבדו, ואח"כ הש"ע של אאמו"ר ז"ל בחלק אורח חיים הלז, ויספיק לו לענין תכלית ידיעת אמיתת הדין והלכה שנפסק בראשונים ובאחרונים.